

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію **Сас Світлани Петрівни** на тему:

**«Фінансовий потенціал закладів вищої освіти України
в умовах трансформаційних змін»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

Актуальність дослідження. В умовах глибоких трансформаційних змін в економіці та суспільстві загалом подальший розвиток країни без зростання її освітнього та наукового потенціалу стає практично неможливим. Ключове місце у їх формуванні посідає система вищої освіти, основним складовим елементом якої є заклади вищої освіти, які виконують важливі завдання щодо підготовки фахівців та забезпечення інтелектуального, морального й економічного розвитку країни в цілому. Водночас, успішне виконання завдань закладами вищої освіти неможливе без належного рівня фінансового забезпечення їхньої діяльності.

Глобальні зміни в освітньо-науковій галузі, її реформування та інтеграція в світовий простір, конкуренція на освітньому ринку спонукають заклади вищої освіти (ЗВО) удосконалювати фінансовий менеджмент, розвивати додаткові види діяльності та залучати інші джерела фінансування. Враховуючи виклики сьогодення, повномасштабне російське вторгнення на територію України, що, особливо, негативно впливає на національну економіку, ЗВО постають перед низкою проблем, таких як дефіцит бюджетного фінансування, скорочення кількості абітурієнтів, девальвація та інфляція, зниження доходів при зростанні витрат тощо.

Необхідність кожного ЗВО, як суб'єкта господарювання, ефективно організувати свою діяльність та забезпечувати фінансову стійкість,

враховуючи нестабільність економічної ситуації в країні, підтверджує актуальність обраної теми для дослідження.

Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами Університету та кафедри. Дисертація Сас С.П. виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка за темою: «Фінансова політика модернізації економіки України» (номер державної реєстрації 0120U101808), до звіту за якою здобувачкою включено результати дослідження фінансового потенціалу ЗВО, як суб'єктів господарювання і структурних одиниць системи вищої освіти.

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих в роботі, їх наукова новизна. Всі отримані результати в дисертаційній роботі Сас С.П. є новими, достовірними та належно обґрунтованими. Зокрема, запропоновано бачення фінансового потенціалу закладу вищої освіти (с. 43) як сукупність фінансових ресурсів, що формуються в результаті активізації його взаємовідносин з іншими суб'єктами економіки, і спроможність щодо їхньої мобілізації, обсяги та ефективно використання яких дають змогу досягати цілей сталого розвитку в освітній, науковій, інноваційній та інших видах діяльності.

Удосконалена модель формування фінансового потенціалу ЗВО, що інтегрує його цілі (спрямовані на реалізацію окремих видів діяльності) та фінансові ресурси (як основа досягнення оперативних й стратегічних орієнтирів розвитку ЗВО), що дасть змогу врахувати вплив внутрішнього та зовнішнього середовища, потенційні загрози та ризики, виявити резерви мобілізації фінансових ресурсів, враховуючи потенціал розширення ресурсної бази в умовах інтенсифікації євроінтеграційних процесів (с. 54).

Також, вдосконалено: концептуальні положення щодо діагностування фінансового потенціалу ЗВО (с. 152); класифікацію індикаторів ефективності формування фінансового потенціалу ЗВО в частині обґрунтування доцільності виокремлення тріади базових критеріїв (результативність, продуктивність й диверсифікація доходів), в розрізі основних видів діяльності та стейкхолдерів ЗВО (с. 202-204); науково-методичні підходи до формування універсальної

інтегрованої системи оцінювання фінансової ефективності ЗВО України, що базується на уніфікації основних показників оцінки їхньої діяльності (с. 217-218).

Водночас отримали подальший розвиток: науково-прикладні пропозиції щодо оптимізації процесу бюджетування як інструменту підвищення ефективності формування і використання фінансового потенціалу ЗВО на основі реалізації п'яти етапів (с. 82, 83); визначення та обґрунтування стратегічних орієнтирів розширення і диверсифікації джерел фінансового забезпечення національної системи вищої освіти (с. 129-130); науково-аналітичні інструментарії оцінки фінансового потенціалу ЗВО в частині виокремлення його індикаторів у процесі формування та реалізації стратегії розвитку ЗВО з метою підвищення рівня ефективності діяльності кожного ЗВО, що сприятиме досягненню поставлених цілей і підвищенню якості функціонування галузі в цілому (підрозділ 2.2).

Вагомим внеском є науково-практичні пропозиції щодо підвищення ефективності управління процесами формування фінансового потенціалу та зміцнення конкурентоспроможності ЗВО на основі розширення джерел фінансування (підрозділи 3.1, 3.3).

Структура та зміст дисертації. Можна констатувати, що підготовлена робота є логічно побудованим, самостійним, завершеним науковим дослідженням, а наукові здобутки підтверджуються та повною мірою відображені в наукових публікаціях. Дисертація складається із анотації (українською та англійською мовами), вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, списку використаної літератури та посилань на інформаційні ресурси, додатків, включаючи опис публікацій і участі в конференціях дисертантки.

У вступі обґрунтовано актуальність та своєчасність виконаного дослідження, сформульовано його мету і завдання, визначено об'єкт та предмет дослідження із зазначенням методів його проведення, сформульовано наукову новизну отриманих у дисертації результатів, описано їхню апробацію й практичне застосування. Також у вступі авторкою зазначено зв'язок дисертації з

науково-дослідною темою, в межах робочого часу, на кафедрі фінансів, грошового обігу і кредиту ЛНУ імені Івана Франка. Метою дисертаційної роботи визначено поглиблення теоретичних основ та розроблення науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності формування, нарощування й використання фінансового потенціалу закладів вищої освіти України в умовах трансформаційних змін та інтеграції в глобальний освітньо-науковий простір.

В першому розділі дисертації на основі огляду та систематизації наукових досліджень обґрунтовано економічну сутність фінансового потенціалу ЗВО, його значення й особливості, структуру і роль, а також виокремлено чинники і джерела формування фінансових ресурсів державних ЗВО України, які є основними складовими фінансового потенціалу, розкрито головні теоретико-методологічні аспекти його реалізації в системі стратегічного управління вищою освітою.

У другому розділі дисертаційної роботи проведено оцінювання сучасних тенденцій та особливостей фінансування системи вищої освіти (СВО) України, визначено структурно-логічні схеми формування фінансового потенціалу освітньої і наукової діяльності державного ЗВО України (с. 110, 114) та аргументовано актуальність чіткої стратегії розвитку на кожному рівні управління. У третьому розділі визначено пріоритети зростання фінансового потенціалу ЗВО України та підвищення ефективності його управління, запропоновано напрями імплементації досвіду зарубіжних країн щодо фінансування національної СВО й обґрунтовано рекомендації в частині модернізації аналітичного забезпечення використання фінансового потенціалу в сучасних умовах господарювання.

Повнота наукових положень дослідження у дисертації та публікаціях.

У дисертації С. П. Сас чітко сформульовано наукові положення та повністю розкрито їхній зміст відповідно до тематики дослідження. Вони відображені у десятих наукових публікаціях, одна з яких індексується у міжнародній наукометричній базі Web of Science. Також дисертанткою апробовано результати

дослідження на 13 міжнародних та всеукраїнських конференціях з очною і дистанційною формою участі.

Практичне значення наукових результатів. Практичну значущість становлять отримані результати проведеного дослідження для закладів вищої освіти при провадженні їхньої фінансово-господарської діяльності, для державних органів, що є головними розпорядниками коштів в процесі фінансування освітніх установ.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. У дисертації та наукових публікаціях Сас С. П. порушення академічної доброчесності не виявив.

Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи:

1) представлено в дисертації визначення фінансового потенціалу (с. 43), що за формою вираження відображає загальні обсяги фінансових ресурсів, які формуються за рахунок усіх можливих джерел фінансування ЗВО, не викликає заперечень. Водночас, розуміння спроможності щодо їх мобілізації заслуговує уточнення, як з точки зору теорії так і практичної реалізації;

2) запропонований у якості додаткового інструменту управління фінансами процес бюджетування (с. 82, 83) структурних складових ЗВО не стане реальністю без розробленої структури бюджету у руслі сучасного фінансового планування бюджетних установ та потреб управління фінансами загалом;

3) у переліку орієнтирів щодо покращення фінансового забезпечення системи вищої освіти викликає сумніви пропозиція (с. 129) щодо зменшення контингенту здобувачів вищої освіти, що навчаються за кошти бюджету, при одночасному зростанні бюджетних видатків на одного здобувача.

Наведені зауваження та дискусійні положення не знижують позитивну оцінку дисертації, оскільки можуть бути предметом подальших досліджень авторки.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим нормам. Вважаю, що дисертація С. П. Сас є завершеною науковою працею, яка містить низку нових, актуальних та достовірних результатів, що свідчать про її складність, системність та важливе значення для економічної науки. Дисертація повністю відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про

затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., а її авторка Світлана Петрівна Сас заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Рецензент:

доктор економічних наук,
доцент, професор кафедри фінансів,
грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Віктор КОВАЛЕНКО

Підпис Віктора КОВАЛЕНКА підтверджую:

Вчений секретар Львівського національного
університету імені Івана Франка, доцент

Ольга ГРАБОВЕЦЬКА